

B

ölgesel Kalkınma Ajanslarının Bölgelerin Ekonomilerine Katkıları¹

Neslihan Künye

Gazi Üniversitesi İşletme Bölümü Doktora Öğrencisi, Ankara, Türkiye.

Öz

Günümüzde gelişmiş ülkeler küreselleşme olgusunun beraberinde getirdiği değişimin etkisiyle tüm ülkeyi kapsayan ulusal kalkınma politikalarını terk ederek bölgesel kalkınma politikalarına yönelmişlerdir. Bu politika araçlarından biri olan Bölgesel Kalkınma Ajansı (BKA) kavramı ile, Türkiye, ilk olarak Avrupa Birliği'ne (AB) uyum sürecinde tanışmıştır. BKA'ların temel amacı, çeşitli hizmetler vererek bölgedeki ekonomiyi canlandırmak, bölgesel yatırımları artırmak, yerel dinamikleri harekete geçirerek bölge halkının kalkınmaya katılımını sağlamaktır. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki kalkınma ajanslarının ilgili bölgelerin ekonomilerine katkısının olup olmadığını araştırmaktır. Çalışmada 2004-2012 yıllarına ilişkin veriler kullanılarak, kalkınma ajanslarının Gayri Safi Katma Değer'e (GSKD) etkisi, eğitim, dış ticaret ve sermaye yoğunluğu gibi etmenler de kontrol edilerek panel veri yöntemi ile incelenmiştir. Ampirik sonuçlar, kalkınma ajanslarının ilgili bölgelerin ekonomisine katkı sağladığını göstermiştir. Bu da kalkınma ajanslarının ilgili bölgelerde başarılı olmasında, yöre ve bölgelerin kalkınmasında karar verme sürecinin merkezden değil de aşağıdan yukarıya doğru şekillenmesinin önemli olduğu söylenmelidir. Çalışmada ayrıca dış ticaretin GSKD'ı olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Bölgesel kalkınma, kalkınma ajansları, panel veri, Türkiye.

¹ Bu çalışma yazarın Doç. Dr. Seyit Mümin Cilasun'un danışmanlığında Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı'nda hazırladığı yüksek lisans tezine dayanmaktadır. Ayrıca çalışma gerçekleştirilirken büyük ölçüde Sosyal Bilimler Araştırma ve Eğitim Laboratuvarı'nın (SAEL) olanaklarından faydalanılmıştır.

Giriş

Ülkelerin en önemli sorunlarından biri bölgesel eşitsizliklerdir. Bu eşitsizlikler sosyo-ekonomik olarak az gelişmiş bölgelerden refah düzeyi daha yüksek olan bölgelere doğru bir iç göçe neden olmaktadır. Göç, ülke nüfusunun dengesiz dağılmasına, büyük şehirlerde çarpık kentleşmeye yol açmaktadır. Ayrıca göçler, ekonomik açıdan bakıldığında bölgede işgücü kaybına neden olmakta ve bölgedeki yatırımları verimsiz kılmakta, bunun sonucunda da bölge ekonomisine negatif bir etkiye bulunmaktadır. Bu bağlamda bölgelerarası eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için merkez ya da yerel kurumlar tarafından gerçekleştirilen bölgesel politikalar önem kazanmaktadır. Küreselleşme olgusunun beraberinde getirdiği ve ülkelerdeki ekonomik, siyasi ve toplumsal dinamiklerden kaynaklanan değişimler yönetim alanında da, özellikle örgütlenmelerde yeni yaklaşımlarla, kendini göstermiştir. Yönetişim alanındaki bu değişimler dünyanın yarım asırdır gündeminde olan ve Türkiye’de de son yıllarda etkili olan Bölgesel Kalkınma Ajansları’nı (BKA) gündeme getirmiştir. Bölgesel Kalkınma Ajansları, bölgeler arası eşitsizliği azaltmak ve her bölgenin kendi içinde büyümesini teşvik etmek amacıyla kurulmuşlardır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki kalkınma ajanslarının ilgili bölgelerin ekonomilerine katkısının olup olmadığını araştırmaktır. Çalışmada 2004-2012 yıllarına ilişkin veriler kullanılarak, kalkınma ajanslarının Gayri Safi Katma Değer’e (GSKD) etkisi, eğitim, dış ticaret ve sermaye yoğunluğu gibi etmenler de kontrol edilerek panel veri yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda dış ticaret verisi olarak kullanılan dışa açıklık oranının verimliliği artırdığı ve bu bağlamda da dış ticaretin verimlilik kanalıyla bölge ekonomisini olumlu etkilediği ayrıca kalkınma ajanslarının faaliyete başladıkları yıllar itibarıyla etkin ve verimli bir şekilde faaliyet göstererek çalıştığı ve ilgili bölgelerin ekonomilerine pozitif bir etkiye bulunduğu görülmüştür. Bu bağlamda kalkınma ajanslarının bir bölgenin ekonomik büyümesinde doğru bir strateji olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın bölümleri şöyledir: ilk bölümünde Bölgesel Kalkınma Ajansları Türkiye’den örnekler verilerek açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmanın ilerleyen bölümünde kalkınma ajanslarının ilgili bölge ekonomilerine katkısını test etmek amacıyla ekonometrik bir model kurulacak ve tahmin sonuçları yorumlanacaktır. Çalışmanın son bölümünde bulgular tartışılarak, politika önermelerinde bulunulacaktır.

Türkiye’de Kalkınma Ajansları

Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA) kavramı, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne adaylığının resmen onaylandığı 1999 Helsinki Zirvesi’nden sonra AB Komisyonu’nun 2000 yılında Türkiye için hazırladığı ilk Katılım Ortaklığı Belgesi’nin açıklanmasından sonra gündeme gelmiştir. Bu belgede, bölgesel eşitsizlikleri gidermeye yönelik bir istatistiki bölge sistemine gidilmesi ve bir takım bölgesel politikaların hayata geçirilmesine yönelik program çerçevesinde, BKA’ları oluşturmak yer almıştır. EUROSTAT² tarafından 1988 yılında NUTS³ kurulmuş ve 2003 yılında yasal zemine kavuşturulmuştur (Paköz vd.

² European Community Statistical Office/ Avrupa İstatistik Enstitüsü

³ The Nomenclature Of Territorial Units For Statistics/ İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

2010, 726). Bu sınıflandırmaya bakıldığında NUTS; NUTS 1, NUTS 2 ve NUTS 3 olmak üzere üç düzeyli bir hiyerarşik sınıflandırmadır⁴.

Türkiye, AB'ye aday üye bir ülke olarak her alanda olduğu gibi istatistiki alanda da AB'ye üyelik sürecinde çeşitli uyumlaştırma politikaları uygulamaktadır. Bu amaçla aday üye ülkeler tarafından hazırlanması gereken ve İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması olarak adlandırılan sınıflama 2001 yılı içerisinde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanmış olup Bakanlar Kurulu'nun 2002/4720 sayılı Kararı ile 22 Eylül 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmış ve 28 Ağustos 2002 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile istatistiki bölge birimleri tanımlaması yapılmıştır (Taşkan 2006, 4)⁵. Türkiye'de Düzey 1 ve Düzey 2 bölgeleri Tablo 1'de gösterilmektedir. Kalkınma ajansları Düzey 2 bölgelerinde oluşturulmaktadır. Bu bağlamda AB'ye uyumlaşma süreciyle birlikte 08.02.2006 tarihinde yürürlüğe giren *5449 Sayılı Kalkınma Ajansları'nın Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun* ile başlangıçta pilot olarak iki kalkınma ajansı (İZKA ve CKA) takip eden yıllarda ise 24 adet kalkınma ajansı kurulmuş ve 2008 yılında faaliyete geçmişlerdir. Bu ajansların kuruluş amacı, bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak, bölge ekonomisine olumlu bir katkı sağlayarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak olarak tanımlanmıştır. Türkiye'de mevcut 26 adet kalkınma ajansı bulunmaktadır. Kalkınma ajanslarının bölge kodları, temsil ettiği bölgeler Tablo 1'de verilmiştir.

⁴ NUTS sınıflandırması üç kritere göre yapılmaktadır. Bunlardan ilki ülkenin yaptığı bölge sınıflamasını temel alırken ikincisi aynı potansiyele sahip alanların bir araya getirilerek sınıflandırma, üçüncüsü ise nüfus olmaktadır (Şengül vd. 2013, 77).

⁵ Bu tanımlamaya göre Türkiye'nin mevcut idari yapısına göre NUTS sınıflamasında ilk olarak Düzey 3 belirlenir. Bunun sebebi olarak Türkiye'de temel idari birimin *il* olması ve NUTS 3 düzeyindeki nüfus ortalamasının AB'ye üye ülkelerdeki nüfus ortalamasına yakın olması gösterilmiştir (Fransa, İngiltere, İspanya... vb.) (Paköz vd. 2010, 728). Bu bağlamda Düzey 3 bölgeleri 81 il ile tanımlanmıştır. Düzey 3 bölgelerini tanımlanmasının ardından Düzey 2'ler belirlenmiştir. Komşu Düzey 3 illeri de bir araya getirilerek Düzey 2 ve Düzey 3 olarak gruplandırılmıştır. Düzey 2 kapsamında oluşturulan 26 bölgeye, bölgedeki en etkin ilin adı verilmiştir. Düzey 2 bölgelerinin merkez illeri Adana, Ağrı, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bursa, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Kayseri, Kırıkkale, Kocaeli, Konya, Malatya, Manisa, Mardin, Samsun, Şanlıurfa, Tekirdağ, Trabzon, Van, Zonguldak illeridir. Son olarak Düzey 2 bölgeleri birleşerek Düzey 1 bölgeleri tanımlanmıştır. Düzey 1 bölgeleri, İstanbul, Batı Marmara, Ege, Doğu Marmara, Batı Anadolu, Akdeniz, Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu bölgeleri olmak üzere 12 bölgeden oluşmaktadır.

Tablo 1. Türkiye’de Düzey 1, Düzey 2 Bölgeleri ve Kalkınma Ajansları

Kod	Düzey1 (12Alt Bölge)	Kod	Düzey-2 Bölgesi (26 Alt Bölge)	Kalkınma Ajansları	Ajansları Kuruluş Tarihleri
TR1	İstanbul	TR10	İstanbul	İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)	10.11.2008
TR2	Batı Marmara	TR21	Tekirdağ , Edirne, Kırklareli	Trakya Kalkınma Ajansı (TRAKYAKA)	14.07.2009
		TR22	Balıkesir , Çanakkale	Güney Marmara Kalkınma Ajansı (GMKA)	25.07.2009
TR3	Ege	TR31	İzmir	İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA)	06.07.2006
		TR32	Aydın , Denizli, Muğla	Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA)	14.07.2009
		TR33	Manisa , Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	Zafer Kalkınma Ajansı (ZAFER)	14.07.2009
TR4	Doğu Marmara	TR41	Bursa , Eskişehir, Bilecik	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)	14.07.2009
		TR42	Kocaeli , Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA)	25.07.2009
TR5	Batı Anadolu	TR51	Ankara	Ankara Kalkınma Ajansı (ANKARAKA)	25.07.2009
		TR52	Konya , Karaman	Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA)	10.11.2008
TR6	Akdeniz	TR61	Antalya , Isparta, Burdur	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA)	14.07.2009
		TR62	Adana , Mersin	Çukurova Kalkınma Ajansı (CKA)	31.05.2006
		TR63	Hatay , Kahramanmaraş, Osmaniye	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA)	14.07.2009

TR7	Orta Anadolu	TR71	Aksaray, Kırıkkale , Kırşehir, Niğde, Nevşehir	Ahiler Kalkınma Ajansı (AHİKA)	25.07.2009
		TR72	Kayseri , Sivas, Yozgat	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN)	25.07.2009
TR8	Batı Karadeniz	TR81	Bartın, Karabük, Zonguldak	Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA)	25.07.2009
		TR82	Çankırı, Kastamonu , Sinop	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA)	25.07.2009
		TR83	Amasya, Çorum, Samsun , Tokat	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)	22.11.2008
TR9	Doğu Karadeniz	TR90	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA)	25.07.2009
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	TRA1	Bayburt, Erzincan , Erzurum	Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA)	22.11.2008
		TRA2	Ağrı , Ardahan, Iğdır, Kars	Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA)	25.07.2009
TRB	Ortadoğu Anadolu	TRB1	Bingöl, Elazığ, Malatya , Tunceli	Fırat Kalkınma Ajansı (FKA)	17.07.2009
		TRB2	Bitlis, Hakkâri, Muş, Van	Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)	22.11.2008
TRC	Güneydoğu Anadolu	TRC1	Adıyaman, Gaziantep , Kilis	İpekyolu Kalkınma Ajansı (İKA)	22.11.2008
		TRC2	Diyarbakır, Şanlıurfa	Karacadağ Kalkınma Ajansı (KARACADAĞ)	10.11.2008
		TRC3	Batman, Mardin , Şırnak, Siirt	Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA)	22.11.2008

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Not: Ajansların merkez illeri koyu karakterlerle belirtilmiştir.

EURADA⁶'nın tanımına göre Bölgesel Kalkınma Ajansları, sektörel veya genel kalkınma sorunlarını tanımlayan, bu sorunların çözümüne yönelik imkânlar ile çözümleri belirleyen ve bu çözümleri geliştiren projeleri teşvik eden kurumlardır (EURADA 1999, 16). Devlet Plânlama Teşkilatı BKA'yı, "Merkezi hükümetten bağımsız bir idari yapıda, sınırları çizilmiş bir bölgenin girişimcilik potansiyelini geliştirip canlandırmak ve böylece ekonomik kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla kurulmuş ve faaliyetlerini kanunun veya özel sektörün finanse ettiği bir kuruluştur." şeklinde tanımlamaktadır (DPT 2000, 174). Kalkınma ajanslarının temel amaçlarına bakıldığında Kanun'da (5449 s.k.m. 5) da belirtildiği üzere, kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak, yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak olarak sayılabilir. Bunlara ek olarak, yatırımcıları teşvik etmek için, esnek ve rekabetçi bölgesel politikalar geliştirmek, bölgedeki istihdamı artırmak, bilgi bankaları oluşturarak bölgeyi izlemek, bilgi temini, yönetim, eğitim, mali kaynak, altyapı ve üstyapı gibi tüm hizmetleri sağlamak ajansların amaçları arasında sıralanabilir (DPT 2006, 1; Eraydın 2010, 45; İldırar 2004, 140; Özen 2005, 7; Scott ve Storper 2003, 587; Taş 2008, 10).

Kalkınma Ajansları'nın organizasyon yapısına bakıldığında, kalkınma kurulu, yönetim kurulu ve genel sekreterlik bulunmaktadır. Kalkınma Kurulu, ajansın danışma organıdır. Bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak bölgesel katılımı artırmak üzere, bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, özel kesim, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetim temsilcilerinden oluşmaktadır. Kurulun görevi, ajansa politika tavsiyesinde bulunmak ve ajansı yönlendirmek, işbirliklerini geliştirmek, tek ilden oluşan bölgelerde yönetim kuruluna üye seçmektir. Ayrıca ajans faaliyet raporlarını görüşmek ve bölge planlarının hazırlanması sürecinde birtakım çalışma grupları kurarak yönetim kuruluna görüş ve önerilerde bulunmak görevleri arasındadır. Yönetim Kurulu, ajansın karar organıdır. Ajans yönetim kurulu birden fazla ilden oluşan bölgeler için, il valileri, büyükşehir belediye başkanları, il genel meclisi başkanları, ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşmaktadır. Tek ilden oluşan bölgeler için ise kalkınma kurulu üyelerinin arasından seçilen üç üyeden oluşmaktadır. Yönetim kurulu başkanlığını birden fazla ilden oluşan bölgeler için alfabetik sıraya göre il valileri yapmaktadır. Yönetim kurulunun, çalışma programları ve bölge planlarını kontrol etmek, bütçeyi onaylamak, desteklenecek projeleri onaylamak, personelin işe alınması ve işten çıkarılması gibi durumlara karar vermek, seçilmek üzere Genel Sekreteri, Bakanlığa önermek görevleri arasındadır. Genel Sekreterlik, ajansın icra organıdır ve yönetim kuruluna karşı sorumludur. Genel sekreterlik bünyesinde bölgenin öncelik faaliyetlerine ve özelliklerine göre kendisine bağlı en fazla beş birim kurulabilmektedir. Bu birimler, planlama programlama ve koordinasyon birimi, program yönetim birimi, izleme ve değerlendirme birimi, idari ve mali işler birimi, yatırım destek ofisi ve destek birimidir. Ajansların personel yapısına bakıldığında; Kanunda (5449 s.k.m. 18) belirtilen tanımlamaya göre, genel sekreter; iç denetçi, uzman ve destek personelinden oluşmaktadır. Kalkınma ajansı personelinin hukuki statüsü 4857 sayılı İş

⁶ *The European Association of Development Agencies / Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği*

Kalkınma Ajanslarının Bölge Ekonomilerine Etkileri Üzerine Bir Uygulama

Kanunu kapsamında işçidir ve kendi içinde sınıflandırmaya göre değerlendirildiğinde, genel sekreter ve birim başkanının işveren vekili sıfatına sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca ajans personeli, emeklilik ve sosyal güvenlik yönünden 17.07.1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa tâbidir (Bostancı 2010, 490). Ajansın bütçesi, ulusal ve bölgesel düzeyde plan ve programlara, Yüksek Planlama Kurulunca belirlenen ödenek tavanına ve yıllık çalışma programına göre hazırlanır. Ajansın bütçe yılı içindeki gelir ve gider tahminlerini gösterir. Bütçe yılı takvim yılıdır ve bütçe dışı harcama yapılamaz (Resmi Gazete 2006, 19). Ajansın denetimi, Kanun'a (5449 s.k.m. 25) bakıldığında ajansların iç denetiminin kurul başkanı ya da genel sekreter tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Fakat bunlar mesleği denetçilik olan kişiler değildir ve genel kabul görmüş denetim standartlarına göre denetim faaliyetinin profesyonel ve mesleği denetçilik olan kişiler tarafından gerçekleştirilmesi gerekir. Bu bağlamda faaliyetlerini büyük ölçüde kamu gücüne dayanan gelirlerle karşılayan ajansların parlamento denetimine tabi olması gerekir. Yani tüzel kişiliğe sahip bir kamu kurumu olarak kamu parası kullanan ajansların, şeffaflık ve hesap verme ilkeleri gereğince Sayıştay'ın denetimine tabi olmalıdır. 2001 yılından beri kanun teklifi birçok kez yapılmış ve yasalaşmamıştır. Sonuç olarak 2010 yılına kadar 5449 sayılı kanununun gerekçesinde yer alan "Sayıştay'ın denetim hakkı saklıdır" ifadesi anlamı bulmasına rağmen Sayıştay ajansların denetimini yapamamıştır (Koçberber 2006, 54). Ancak 03.12.2010 tarih ve 6085 sayılı Sayıştay Kanunu ile ajanslar Sayıştay denetimine tabi olmuştur (Resmi Gazete 2010).

Çalışmada Kalkınma Ajanslarının Düzey 2 Bölgelerinin ekonomisine katkısı olup olmadığı panel veri yöntemiyle analiz edilmiştir. Analizde kullanılacak olan veri seti 2004-2012 periyodunda, tüm Düzey 2 Bölgesini (26 Kalkınma Ajansını) kapsamakta ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) Bölgesel İstatistikleri'nden elde edilmiştir. Çalışmanın 2004-2012 yıllarıyla sınırlandırılmasının nedeni 2004 yılı öncesi Düzey 2 bölgelerine dair veri bulunmamasındandır.

Modele geçmeden önce çalışmanın kapsadığı dönemdeki Gayri Safi Katma Değer'in (GSKD) Düzey 2 Bölgeleri'nin 2004-2012 periyodundaki toplam GSKD'den aldıkları paylara (bkz. Tablo 2) ve Düzey 2 bölgelerinin 2004-2012 yılları arasındaki büyüme oranlarına bakmak yararlı olacaktır. Gayrisafi Katma Değer (GSKD), belli bir dönemde bir bölgedeki ekonomik birimlerin, bölgedeki ekonomik faaliyetleri sonucunda ürettikleri mal ve hizmetlerin üretim değerinden, bu üretimde bulunabilmek için kullandıkları mal ve hizmetler değerinin çıkarılması sonucu elde edilen değerdir (TÜİK 2014, 2). Tablo 2'de TÜİK'in 2011 yılı Bölgesel Gayrisafi Katma Değer (GSKD) verilerine bakıldığında beklenildiği üzere Düzey 2 Bölgeleri'nde yapılan hesaplamalarda TR10 bölgesi (İstanbul) 312 milyar 438 milyon TL ile en yüksek GSKD'e ulaşmış ve toplam GSKD'den %27.2 pay almıştır. İstanbul'u, 99 milyar 305 milyon TL ve %8.6 pay ile TR51 Bölgesi (Ankara) ve 75 milyar 922 milyon TL ve %6.6 pay ile TR31 Bölgesi (İzmir) takip etmiştir. En düşük payı ise %0.7 ile TRA2 Bölgesi (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) almıştır.

Sözü geçen dönemde Kalkınma Ajansları'nın GSKD'nin genel olarak bir büyüme oranı sergilediği görülmüştür. Düzey 2 bölgelerinin 2004-2012 yılları arasındaki büyüme

oranları incelendiğinde genel olarak 2008 yılındaki ekonomik krizin etkisiyle büyüme oranlarında bir gerileme olduğu görülmektedir. Bölgelerde en fazla büyüme 2009 yılında 0.2636 oranıyla TRC3 (DİKA) bölgesinde gerçekleşirken yine 2009 yılında TRB2 (DAKA) bölgesinde 0.2475 oranında büyüme meydana gelmiştir. En az büyümenin olduğu bölge 2005 yılında 0.0021 oranıyla TR82 (KUZKA) olurken TR82 bölgesini 2008 yılında 0.0056 ile TR81 (BAKKA) takip etmiştir. Yıllar itibariyle toplam büyümelere bakıldığında en fazla büyüme 1.1576 oranıyla TRC3 (DİKA) bölgesinde, en az büyüme ise 0.5727 oranıyla TR82 (KUZKA) bölgesinde gerçekleşmiştir.

Tablo 2. Düzey 2 Bölgeleri'nin GSKD'den Aldıkları Paylar (2004-2011)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	GSKD	GSKD	GSKD	GSKD	GSKD	GSKD	GSKD	GSKD
TR Türkiye	100	100	100	100	100	100	100	100
TR10 İstanbul	27.8	27.4	27.5	27.9	27.7	27.1	26.9	27.2
TR21 Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	2.5	2.6	2.6	2.6	2.7	2.6	2.7	2.7
TR22 Balıkesir, Çanakkale	2.1	2.1	2.0	2.0	2.2	2.2	2.2	2.1
TR31 İzmir	6.8	6.7	6.6	6.6	6.5	6.4	6.5	6.6
TR32 Aydın, Denizli, Muğla	3.8	3.7	3.8	3.6	3.6	3.6	3.6	3.5
TR33 Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	3.5	3.5	3.6	3.5	3.6	3.7	3.6	3.6
TR41 Bursa, Eskişehir, Bilecik	6.3	6.5	6.6	6.7	6.6	6.4	6.3	6.4
TR42 Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	5.8	5.9	6.1	6.0	6.2	6.0	6.0	6.3
TR51 Ankara	8.4	8.3	8.5	8.5	8.5	8.8	8.7	8.6
TR52 Konya, Karaman	2.4	2.4	2.3	2.3	2.4	2.4	2.3	2.3
TR61 Antalya, Isparta, Burdur	3.9	4.0	4.0	4.0	3.9	4.0	4.1	4.0
TR62 Adana, Mersin	4.1	4.1	4.1	4.1	4.0	4.0	4.1	4.0
TR63 Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	2.4	2.4	2.3	2.4	2.6	2.6	2.6	2.6
TR71 Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5
TR72 Kayseri, Sivas, Yozgat	2.4	2.3	2.3	2.4	2.3	2.4	2.4	2.3
TR81 Zonguldak, Karabük, Bartın	1.5	1.6	1.6	1.4	1.3	1.3	1.3	1.3
TR82 Kastamonu, Çankırı, Sinop	0.9	0.8	0.8	0.8	0.7	0.8	0.8	0.7
TR83 Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	2.8	2.8	2.8	2.7	2.8	2.7	2.7	2.7
TR90 Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	2.5	2.7	2.6	2.6	2.6	2.6	2.6	2.4
TRA1 Erzurum, Erzincan, Bayburt	1.0	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9
TRA2 Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0.7	0.7	0.7	0.6	0.6	0.7	0.7	0.7
TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	1.4	1.4	1.3	1.3	1.3	1.4	1.4	1.4
TRB2 Van, Muş, Bitlis, Hakkari	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.1	1.1	1.0
TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis	1.6	1.7	1.7	1.6	1.6	1.6	1.8	1.8
TRC2 Şanlıurfa, Diyarbakır	1.9	1.8	1.8	1.7	1.7	1.9	2.0	2.0
TRC3 Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	1.0	1.1	1.2	1.1	1.1	1.2	1.4	1.4

Kaynak: TÜİK.

Kalkınma ajanslarının bölgesel ekonomiye katkılarını analiz etmek için kullanılan ekonometrik model şu şekildedir⁷:

$$gskd_{it} = \beta_{0,it} + \beta_1 dao_{it} + \beta_2 kl_{it} + \beta_3 bs_{it} + \beta_4 fk_{it} + \mu_i + \varepsilon_{it}$$

Denklemden bağımlı değişken olarak Gayrı Safi Katma Değer (GSKD) kullanılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, belli bir dönemde bir bölgedeki ekonomik birimlerin, bölgedeki ekonomik faaliyetleri sonucunda ürettikleri mal ve hizmetlerin üretim değerinden, bu üretimde bulunabilmek için kullandıkları mal ve hizmetler değerinin çıkarılması sonucu elde edilen değer olan GSKD, bölgeler arası sosyo-ekonomik gelişmişlik farklarını ortaya koyan önemli bir göstergedir. Modelde kullanılan GSKD, TÜİK'ten temin edilmiş olup, parasal büyüklük içeren değişkenlerin zaman içinde düzgün karşılaştırılabilmesi adına Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE) kullanılarak 2004 yılı fiyatlarında hesaplanmıştır.

Denklemden kullanılan ilk bağımsız değişken dışa açıklık değişkenidir (*dao*). Kontrol değişkeni olarak kullanılan dışa açıklık değişkeni, dış ticaret hacminin (ihracat artı ithalat hacmi) GSKD'e oranlanmasıyla hesaplanmıştır. Dışa açıklık, bölgelerin uluslararası rekabetçi yapısını göstermektedir. Dışa açıklıktaki artış verimliliği artırır. Bu bağlamda bir ekonomi ne kadar dışa açıksa verimliliği o kadar yüksek olacak ve ekonomi dışa açık olmayan ekonomilere göre daha fazla büyüyebilecektir. Bu nedenle bu oranın büyüklüğü GSKD'yi olumlu etkileyeceği beklentisinden hareketle değişkenin beklenen işareti pozitifdir.

Modelde kullanılan ikinci bağımsız değişken sermaye işgücü oranıdır (*kl*). Sermaye stoğu verisi bulunmadığı için sermaye iş gücü oranı bölgenin elektrik tüketim verilerinin istihdam verilerine oranlanmasıyla bulunmuştur. Bu oranın yüksek çıkması bölgelerin daha sermaye yoğun bir üretim şekline sahip olduğunu göstermektedir, sermaye yoğun bölgelerin ekonomilerinin daha fazla büyüme göstermesi söylenilebilir. Bu bağlamda sermaye işgücü oranının bölge ekonomisine olumlu bir etki sağlayacağı düşünüldüğünden değişkenin beklenen işareti pozitifdir.

Ekonomik büyümeyi etkileyen önemli faktörlerden birisi de beşeri sermayedir. Beşeri sermayeye bakıldığında en önemli bileşenlerinden bir tanesi eğitimidir. Bu bağlamda bu çalışmada beşeri sermayeyi kontrol edebilmek adına eğitim göstergesi olarak öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (*bs*) kullanılmıştır. Bu oran ilgili bölgedeki öğrenci sayısı toplamının öğretmen sayısına oranlanmasıyla hesaplanmıştır. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı arttığında eğitim kalitesinde düşüş olacağı beklentisinden hareketle bu bağımsız değişkenin bölge ekonomisini olumsuz etkileyeceği düşünüldüğünden beklenen işareti negatiftir.

⁷ Denklemden kullanılan "i" ve "t" alt indisleri sırasıyla, kalkınma ajansları ve yıl için kullanılmışlardır. Model tahminlerinde yıl etkilerini kontrol etmek adına kukla değişkenler modele eklenmiştir. 2004 yılı referans yılı olarak alınmıştır.

Çalışmada son açıklayıcı değişken olan (*fk*) değişkeni Kalkınma Ajansları'nın faaliyette olduğu yılları temsil etmektedir. Değişken, ajansların faaliyette olduğu yıllar için 1 değeri alırken, faaliyette olmadığı yıllar için 0 değeri almaktadır. Örneğin İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) 2009 yılında faaliyete geçtiği için *fk* değişkeni İSTKA için 2009 yılına kadar 0 değerini alırken 2009-2012 yıllarında 1 değerini almaktadır. Kalkınma ajanslarının faaliyete geçtiği yıldan itibaren bölge ekonomisine olumlu bir katkısı olduğu fikri çalışmanın temel hipotezidir. Bu hipoteze göre değişkenin GSKD'yi olumlu etkileyeceğinden işareti pozitif olarak beklenmektedir. Değişkenlere ilişkin bazı temel istatistikler aşağıda Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Değişkenlere İlişkin Temel İstatistikler

Değişken	Gözlem	Ortalama	Std.Hata	Min.	Max.
<i>gskd</i>	208	28400000	39400000	3385948	281000000
<i>dao</i>	208	209,4	220,8	10,3	1017,0
<i>kl</i>	208	6799,5	3175,5	1912,3	15098,5
<i>bs</i>	208	22,2	5,1	15,6	40,0

Not: GSKD değişkeninin daha rahat yorumlanabilmesi adına cari fiyatlarla alınmıştır.

Değişkenlere ilişkin temel istatistiklere bakıldığında cari GSKD'in en düşük değerinin 3,4 milyon ile 2004 yılı Serhat Kalkınma Ajansı'na (SERKA) ve en yüksek değerinin 281 milyon ile 2011 yılı İstanbul Kalkınma Ajansı'na (İSTKA) ait olduğu görülmektedir. Dışa açıklık değişkeninin (*dao*) en düşük değerinin 10,3 ile 2006 yılı Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı'na (KUDAKA), en yüksek değerinin ise 1017 ile 2004 yılı İstanbul Kalkınma Ajansı'na (İSTKA) ait olduğu görülmektedir. Sermaye işgücü oranına (*kl*) bakıldığında en düşük değerinin 1912,3 ile 2004 yılı Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı'na (KUDAKA) ve en yüksek değerinin 15098,5 ile 2007 yılı Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'na (MARKA) ait olduğu görülmektedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısına (*bs*) bakıldığında ise ortalamasının 22,2 olduğu, en düşük değerinin 15,6 ile 2009 yılı Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı'na (KUZKA) ve en yüksek değerinin 40 ile 2005 yılı Dicle Kalkınma Ajansı'na (DİKA) ait olduğu görülmektedir.

Tahmin Sonuçları

Kalkınma Ajansları'nın ilgili bölgelerin ekonomilerine katkısını incelemek adına yapılan bu çalışmada zaman boyutuna sahip yatay kesit verileri kullanarak ekonomik ilişkilerin tahmin edilmesi yöntemi olan panel veri analizi tekniği kullanılmıştır. Panel veri analizinde sabit etkiler ve tesadüfi etkiler yöntemleri kullanılmıştır.⁸ Tablo 4'te düzey 2 bölgeleri için 2004-2012 yıllarına ait veriler kullanılarak elde edilen panel veri analizi sonuçları verilmektedir.⁹

⁸ Panel veri analizi kaynakları için bk. Baltagi (2005) ve Tatoğlu (2013).

⁹ Hausman test istatistiği sabit etkiler modelinin daha uygun olduğunu göstermiştir.

F ve Wald testlerine bakıldığında model hem sabit etkiler hem de tesadüfi etkiler hem de driscoll-kraay tahminlerinde istatistiki olarak %1 seviyesinde anlamlı bulunmuştur. Buradan da anlaşılacağı üzere modeller genel olarak iyi bir performans göstermiştir.

Dışa açıklık değişkeni (*dao*) tesadüfi etkiler tahminlerinde istatistiki olarak %5 ve sabit etkilerde ve driscoll-kraayda %1 düzeyinde anlamlı ve beklenildiği gibi pozitif işaretli bulunmuştur. Driscoll-kraay ve sabit etkiler yönteminde katsayılar aynı ancak standart hatalar farklıdır. Driscoll-Kraay'de yatay kesit bağımlılığı göze alınarak standart hatalar hesaplanmıştır. Bu sonuçlardan yola çıkarak dışa açıklığın, verimlilik kanalıyla bölge ekonomilerine olumlu katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılabilir. Diğer yandan sermaye işgücü oranı değişkeninin ise (*kl*) tüm tahmin yöntemlerinde istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur.

Tablo 4. Düzey 2 Bölgeleri İçin Panel Veri Analizi Sonuçları

Tahmin Yöntemleri			
Değişkenler	Tesadüfi Etkiler	Sabit Etkiler	Driscoll-Kraay Sabit Etkiler
dao	32734.42** (15177.62)	56324.58* (13563.96)	56324.58* (13510.03)
kl	782.2272 (1007.38)	357.7827 (1133.678)	357.7827 (337.4925)
bs	-1140829** (491378.8)	-1118185** (507870.4)	1118185* (134103.5)
fk	82934.47** (36215.9)	92334.56** (39459.2)	92334.56** (39124.81)
yıl2	768318 (2862969)	714223.8 (2618093)	714223.8* (191819.6)
yıl3	3030234 (2938981)	4146585 (2724447)	4146585* (149676.3)
yıl4	8960689* (3179898)	10400000* (3048641)	10400000* (231374.8)
yıl5	9889586* (3200648)	12300000* (3105978)	12300000* (301129.2)
yıl6	15300000* (4786268)	16600000* (4422187)	16600000 (379687.1)
yıl7	16500000* (5092363)	19600000* (4738330)	19600000* (563130.6)

yıl8	21000000* (5312378)	27100000* (5031143)	27100000* (1298956)
C	-18600000 (13900000)	-2642725 (13900000)	-2642725 (3508800)
F		14.33*	1251.77*
Wald	106.45*		

Notlar: * %1 seviyesinde anlamlı değişken, ** %5 seviyesinde anlamlı değişken, *** %10 seviyesinde anlamlı değişkenidir. Parantez içindeki değerler White Robust standart hataları göstermektedir. *dao* dışa açıklık değişkeni, *kl* sermaye işgücü oranı, *bs* öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, *fk* ajansın faaliyette olduğu yılı simgelemektedir. Modelde gözlem sayısı 208'dir.

Öğretmen başına düşen öğrenci sayısına (*bs*) bakıldığında hem sabit etkilerde hem de tesadüfi etkilerde istatistiksel olarak %5, Driscoll-Kraay'de %1 düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Bu bağlamda öğretmen başına düşen öğrenci sayısının artması eğitim kalitesini negatif etkileyeceğinden bölge ekonomileri üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu söylenebilir. Zaman kukla değişkenlerine bakıldığında referans yılı olan 2004'e göre 2007 ve sonrasında daha yüksek GSKD'ler gözlenmektedir.

Modelin *fk* değişkeni olan ajansların faaliyet yıllarına bakıldığında tüm yöntemlerde istatistiki olarak %5 düzeyinde anlamlı olduğu görülmüş ve beklenildiği üzere sonuç pozitif çıkmıştır. Yani ajansların faaliyette olduğu yıllar itibarıyla bölgede etkin ve verimli çalışmış olduğu ve böylece GSKD'e önemli bir etki sağlamış olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu sonuç, ajansların faaliyette olduğu yıllarda ilgili bölge ekonomisine olumlu bir katkısı olduğu hipotezini destekler niteliktedir.

Diğer yandan kalkınma ajanslarının faaliyette olduğu yıllarda bölge ekonomisine katkısı olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan model sonuçlarının güvenilirliğini sınamak amacıyla birtakım placebo testi uygulanmıştır. Placebo testi sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Düzey 2 Bölgeleri için Placebo Testi Sonuçları

Tahmin Yöntemleri		
Değişkenler	Tesadüfi Etkiler	Sabit Etkiler
dao	90183,84* (15927,15)	39898,63* (7628,801147)
kl	-403,72 (905,2447)	79,46 (1172,24)
bs	-571922 (446245,9)	-775062 (548993,6)
fk	-38521,5 (2525645)	901656,7 (2318760)
yıl2	1615642 (1634151)	1029586 (1495802)
yıl3	3490214*** (1822903)	4824906* (1768074)
yıl4	8544271* (3010562)	11000000* (2948326)
C	-8868884 (12300000)	7811593 (16000000)
F		6,12*
Wald	67,63*	

Notlar: * %1 seviyesinde anlamlı değişken, ** %5 seviyesinde anlamlı değişken, *** %10 seviyesinde anlamlı değişkenidir. Parantez içindeki değerler White Robust standart hataları göstermektedir. *dao* dışa açıklık değişkeni, *kl* sermaye işgücü oranı, *bs* öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, *fk* ajansın faaliyette olduğu yılı simgelemektedir. Modelde gözlem sayısı 104'tür.

Placebo testinde asıl model örnek alınarak 2004-2007 yılları arası kalkınma ajanslarının etkinlikleri aynı değişkenler kullanılarak test edilmiştir. Ayrıca kalkınma ajanslarının faaliyet yıllarını gösteren *fk* değişkeni 2004-2007 arası dönemi yansıtabilecek şekilde uyarlanmıştır.

Placebo testi sonuçlarına bakıldığında, diğer değişkenlerde önemli bir değişiklik gözlenmezken *fk* değişkeninin anlamsız olduğu görülmüştür. Bu bağlamda placebo testi sonuçları, asıl modelin anlamlı olduğu yani kalkınma ajanslarının faaliyette olduğu

yıllarda etkin ve verimli çalıştığı, kalkınma ajanslarının ilgili bölge ekonomisine önemli katkı sağladığını doğrular nitelikte sonuç vermiştir.

Sonuç

Bu çalışmada bölge planlama aracı olarak kalkınma ajanslarının bölgesel ekonomiye katkısı olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaçla bölgelerin Gayri Safi Katma Değerlerinin belirleyicileri olarak kalkınma ajanslarının yanı sıra eğitim, dışa açıklık ve sermaye yoğunluğu değişkenleri de kullanılmış ve model 2004-2012 dönemi için panel veri yöntemleriyle tahmin edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre; 1) Dışa açıklılık oranının verimliliği artırdığı ve bu kanalla bölge ekonomisini olumlu etkilediği, 2) Eğitim kalitesinin bölgelerin ekonomik gelişmişliklerinde önemli bir faktör olduğu, 3) Kalkınma ajanslarının bölgelerin ekonomilerine pozitif bir etkiye bulunduğu söylenebilir. Bu bağlamda kalkınma ajanslarının bir bölgenin ekonomik büyümesinde doğru bir strateji olduğu sonucuna ulaşılabılır.

Çalışma sonuçlarından çıkartılabilecek bazı politika önermeleri şunlardır: Kalkınma ajanslarının bölge ekonomilerine olumlu katkısı olduğu bulunduğundan dolayı ajanslarının ilgili bölgelerde başarılı olmasında, yöre ve bölgelerin kalkınmasında karar verme sürecinin merkezden değil de aşağıdan yukarıya doğru şekillenmesinin önemli olduğu söylenebilir. Bu bağlamda BKA'ların daha da etkin çalışması için uygun ortam yasalarla sağlanmalı, başarılı uygulamalar diğer ajanslara yol gösterici olarak kullanılmalıdır. Böylelikle daha etkin çalışan kalkınma ajansları bölgedeki büyümeye daha fazla katkı sağlayabileceklerdir. Bir diğer politika önermesi de dış ticaretin olumlu etkisi göz önüne alındığında, özellikle bölgesel ihracatı teşvik edici politikaların yoğun olarak uygulanması olacaktır. Son olarak bölgelerdeki eğitim kalitesini artırmak amacıyla uygun eğitim politikaların oluşturulması önemlidir. Devletin kaliteli eğitim hizmeti sunması ve bu hizmetten tüm bölgelerin faydalanabilmesi için eğitim planlaması ve bölgelerin mevcut koşulları dikkate alınarak özellikle az gelişmiş bölgelere daha fazla kaynak aktarımı yapılmalıdır.

Kaynaklar ve Seçilmiş Kaynakça

- Baltagi, Badi H. 2005. *Econometric Analysis of Panel Data* (3rd Edition). Chichester, UK: John Wiley & Sons.
- Bostancı, Yalçın. 2010. Kalkınma ajansları personelinin hukuki statüsünün iş mevzuatı açısından değerlendirilmesi. *Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları* içinde, der. Birol Akgül ve Nisfet Uzey, 487-507. Bursa: Ekin Yayınları.
- Dinler, Zeynel. 2001. Cumhuriyetimizin kuruluşundan günümüze izlenen bölgesel kalkınma politikaları ve kalkınma ajansları. *Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları* içinde, der. Birol Akgül ve Nisfet Uzey, 53-65. Bursa: Ekin Yayınları.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). 2000. *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Raporu*. Yayın No. 2502. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- _____. 2006. *5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri*

- Hakkında Kanun*. <http://www.mevzuat.dpt.gov.tr/kanun/5449.htm> (erişim tarihi: 1 Kasım 2013).
- Eraydın, Ayda. 2010. Bölgesel Kalkınmanın Yönetişim Çerçevesinde Kurumlaşması: Kalkınma Ajansları. *Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları* içinde, der. Birol Akgül ve Nisfet Uzay, 33-52. Bursa: Ekin Yayınları.
- Ertek, Tümay. 1987. *Ekonometriye Giriş* (4. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- EURADA. 1999. Creation, development and management of RDAs: Does it have to be so difficult? www.eurada.org. (erişim tarihi: 4 Kasım 2013).
- Greene, William H. 2002. *Econometric Analysis* (5th Edition). New Jersey: Prentice Hall.
- Halkier, Henrik. 2006. Regional Development Agencies: European trends and experiences. Yayınlanmamış Çalışma. Aalborg Üniversitesi, Danimarka. http://vbn.aau.dk/files/56299279/Halkier_Malatya_120711x.doc (erişim tarihi: 12 Nisan 2014).
- Ildırar, Mustafa. 2004. *Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Koçberber, Seyit. 2006. Kalkınma Ajansları ve sayıştay denetimi. *Sayıştay Dergisi* 61, Nisan-Haziran.
- Özen, Pınar. 2005. Bölge Kalkınma Ajansları. TEPAV. <http://www.tepav.org>. (erişim tarihi: 15 Ekim 2013).
- Paköz, Muhammed Ziya ve Yüzer, Mehmet Ali. 2010. Kalkınma Ajansları için işlevsel bir mekânsal atfık önerisi: Sürükleyici iller ve etki alanları. *Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları* içinde, der. Birol Akgül ve Nisfet Uzay, 723-757. Bursa: Ekin Yayınları.
- Pike, Andy, Andrés Rodríguez-Pose ve John Tomaney. 2007. What kind of local and regional development and for whom? *Regional Studies* 41(9), 1253-1269.
- Resmi Gazete. 2008. Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. Kanun No: 5449. T.C. Resmi Gazete. Sayı: 26074. 8 Kasım 2008.
- _____. 2010. 6085 Sayılı Kanun. T.C. Resmi Gazete. Sayı: 28351. 12 Temmuz 2012. www.sayistay.gov.tr/mevzuat/mevzuat/6353.docx (erişim tarihi: 27 Kasım 2013).
- Scott, Allen J. ve Michael Storper. 2003. Regions, globalization, development. *Regional Studies* 37(6&7), 579-593.
- Şengül, Ümran, Seyedhadi Eslemian ve Miraç Eren. 2013. Türkiye’de istatistikî bölge birimleri sınıflamasına göre düzey-2 bölgelerinin ekonomik etkinliklerinin VZA yöntemi ile belirlenmesi ve Tobit model uygulaması. *Yönetim Bilimleri Dergisi* 11(21), 75-99.
- Şimşek, A. 2013. Kalkınma Ajanslarının Performans Ölçümü. DPT Yayınlanmış Uzmanlık Tezi. Ankara.
- Tamer, Ahmet. 2010. Kalkınma Ajansları’nın Türk Hukuk Sistemindeki Yeri. DPT Yayınlanmış Uzmanlık Tezi. 2. Baskı. Ankara.
- Tamer, Ahmet. 2012. *Kalkınma Ajansları Mevzuatı*. Ankara: Adalet Yayınları.

- Taş, Cesurhan. 2008. Kalkınmaya Giden Yol Kalkınma Ajanslarında mı Geçer? *Gündem, Finans, Politik ve Ekonomik Yorumlar* 45(523), 7-17.
- Taşkan, Pınar. 2006. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS). TÜİK Yöntem Araştırmaları Daire Başkanlığı. www.tuikapp.tuik.gov.tr (erişim tarihi: 1 Kasım 2013).
- Tatoğlu, Ferda Yerdelen. 2013. *Panel Veri Ekonometrisi. STATA Uygulamalı* (2. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Enstitüsü). t.y. *NUTS Nüfus Eşikleri*. <http://tuikapp.tuik.gov.tr> (erişim tarihi: 23 Eylül 2013).
- _____. 2014. *Gayri Safi Katma Değer: Bölgesel Sonuçlar 2004-2011*. TÜİK Ulusal Hesaplar Daire Başkanlığı Yıllık Hesaplar Grubu. Ankara.
- Uzay, Nisfet. 2010. Kalkınma Ajanslarına Genel Bir Bakış. *Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları* içinde, der. Birol Akgül ve Nisfet Uzay, 3-24. Bursa: Ekin Yayınları.
- Walburn, David. 2006. Regional Development Agencies: The tool to stimulate economic development in regions. *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu bildirisi*, 49-54. 7-8 Eylül, Ankara: ODTÜ ve TEPAV.

The Contribution of Regional Development Agencies to the Economies of Regions

Abstract

The changes brought on by the effects of globalization have prompted developed countries to abandon national development policies in favor of regional strategies. Regional Development Agencies (RDAs) have become an important policy tool during this process. Turkey was first introduced to the concept of RDAs during the harmonization process with the EU. One of the main goals of RDAs is to invigorate the economy of a region by providing various types of services aimed at increasing regional investments as well as the mobilization of regional dynamics through the participation of the local community. The aim of this study is to investigate the contributions of RDAs to the region development in Turkey for the period between 2004-2012. The study analyzes the effect of Development Agencies on Gross Values Added (GVA) by controlling for education, foreign trade and capital intensity using panel data techniques. The results indicate that RDAs make substantial contributions to the related regions' economies. Moreover, foreign trade also appears to have a positive effect on GVA.

Keywords:

Regional development, development agencies, panel data, Turkey.